

(۲)

نشور جاودانہ

شرح مجاہد کلامہ

سید جمال الدین دین پور

سرشناسه: دین پرور، سیدجمال الدین، ۱۳۱۷
عنوان و نام پدیدآور: منشور جاودانه (شرح نهج البلاغه) / سیدجمال الدین دین پرور
مشخصات نشر: تهران، انتشارات بنیاد نهج البلاغه، ۱۳۹۶
فروست: سلسله انتشارات بنیاد نهج البلاغه، ۱۸۵
شابک جلد: ۸۱-۳-۵۰۷۶-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰
موضوع: علی بن ابی طالب، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت-۴۰ ق
موضوع: نهج البلاغه، خطبه‌ها
مشخصات ظاهری: ۳۶۸ ص

منشور جاودانه (شرح نهج البلاغه)

جلد دوم

سید جمال الدین دین پرور
انتشارات: بنیاد نهج البلاغه
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷
تیراژ: ۵۰۰ نسخه
شابک دوره: ۳۷-۰-۵۰۷۶-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰
طراح جلد: مسعود نجابت
طراح و صفحه آرا: سعیده افشین افشا
قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

آدرس: تهران، خیابان دکتر شریعتی، نرسیده به میدان قدس،
کوچه شهید بهمن محمودی، بن بست اسکویی، پلاک ۳
تلفن: ۸۸۹۰۵۶۷۰ - ۸۸۹۰۹۸۶۲ - ۲۲۷۱۰۴۷۹ - ۲۲۷۵۸۶۷۵ - ۲۲۷۵۵۵۰۱ دورنگار: ۲۲۷۵۵۵۰۱
دفتر قم: ۳۷۷۴۲۵۹۴ - ۰۲۵ - دفتر مشهد: ۳۸۵۵۵۱۱۰ - ۵۱
نشانی اینترنتی: www.Nahjpub.ir www.Nahjolbalagheh.ir
حق چاپ برای انتشارات بنیاد نهج البلاغه محفوظ است.

فهرست

مقدمه

۱۳	مدتی این مثنوی تأخیر شد
۱۷	اهتمام به نهج البلاغه در طول تاریخ
۱۷	نسخه عصر شریف رضی
۱۷	نسخه‌های دیگر زمان شریف رضی
۱۸	قرن ششم
۱۸	قرن هفتم
۱۸	قرن هشتم
۱۹	قرن نهم
۱۹	قرن دهم
۱۹	قرن یازدهم
۱۹	قرن دوازدهم
۱۹	قرن سیزدهم
۲۰	قرن چهاردهم

خطبه چهل و یکم

۲۳	خطبه چهل و یکم
----	----------------

خطبه چهل و دوم

۲۹	خطبه چهل و دوم (۱)
----	--------------------

۳۰	 هشدار اول: هوای نفس (استفاده غیرمجاز و حرکت در مسیر انحرافی)
۳۲	 هشدار دوم: آرزوی دراز (... فَأَمَّا الْتِبَاعُ الْهَوَىٰ فَيَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ...)
۳۳	 توضیحی درباره «طول الامل»
۳۷	 رابطه‌ی دنیا و آخرت
۳۸	 خطبه چهل و دوم (۲)

خطبه چهل و سوم

۴۲	 خطبه چهل و سوم
۴۵	 جنگ، آخرین گزینۀ
۴۶	 پاسخ به شایعات و شبهات
۴۷	 نمونه‌هایی از بدعت‌ها و خلاف‌های عثمان

خطبه چهل و چهارم

۴۸	 خطبه چهل و چهارم
۵۰	 برخورد امام با مصقله
۵۲	 نقش توبه

خطبه چهل و پنجم

۵۴	 خطبه چهل و پنجم
----	-----------------------

خطبه چهل و ششم

۶۱	 خطبه چهل و ششم
۶۵	 فیض عام و خاص

خطبه چهل و هفتم

۶۶	 خطبه چهل و هفتم
۶۸	 اشاره به اخبار غیبی

خطبه چهل و هشتم

۷۱	 خطبه چهل و هشتم (۱)
۷۵	 خطبه چهل و هشتم (۲)

خطبه چهل و نهم

۷۸	 خطبه چهل و نهم
۸۰	 نشانه‌های ظهور

دور نزدیک ۸۰

خطبه پنجاهم

خطبه پنجاهم ۸۵

خطبه پنجاه و یکم

خطبه پنجاه و یکم ۸۹

خطبه پنجاه و دوم

خطبه پنجاه و دوم (۱) ۹۵

خطبه پنجاه و سوم (۲) ۱۰۵

خطبه پنجاه و سوم (۳) ۱۰۸

خطبه پنجاه و دوم (۴) ۱۱۱

خطبه پنجاه و سوم

خطبه پنجاه و سوم ۱۱۳

درباره بیعت با امام ۱۱۳

خطبه پنجاه و چهارم

خطبه پنجاه و چهارم ۱۱۹

خطبه پنجاه و پنجم

خطبه پنجاه و پنجم (۱) ۱۲۴

تبلور ایمان در سختی‌ها ۱۲۷

خطبه پنجاه و پنجم (۲) ۱۲۹

خطبه پنجاه و ششم

خطبه پنجاه و ششم ۱۳۳

ضرورت قطع ریشه فساد ۱۳۶

نشانه دیگر از سقوط جامعه کوفه (أَلَا وَ إِنَّهُ سَيَأْخُذُكُمْ بِسَبْتِي) ۱۳۸

خطبه پنجاه و هفتم

خطبه پنجاه و هفتم ۱۴۲

نتیجه طبیعی مخالفت با امام ۱۴۶

خطبه پنجاه و هشتم

خطبه پنجاه و هشتم ۱۴۷

خطبه پنجاه و نهم

۱۵۰..... خطبه پنجاه و نهم

خطبه شصتم

۱۵۵..... خطبه شصتم

خطبه شصت و یکم

۱۵۷..... خطبه شصت و یکم

خطبه شصت و دوم

۱۶۱..... خطبه شصت و دوم

خطبه شصت و سوم

۱۶۶..... خطبه شصت و سوم (۱)

۱۶۹..... و اما هشدارها

۱۷۱..... به هوش باشید

۱۷۳..... خطبه شصت و سوم (۲)

۱۷۵..... «قَدْ تَوَيْتُهُ»

۱۷۶..... «غَلَبَ شُهْرَتُهُ»

خطبه شصت و چهارم

۱۷۹..... خطبه شصت و چهارم (۱)

۲۰۳..... خطبه شصت و چهارم (۲)

۲۰۵..... نزدیک دور

۲۰۶..... پیرایش صفات الهی

خطبه شصت و پنجم

۲۰۹..... خطبه شصت و پنجم (۱)

۲۱۹..... خطبه شصت و پنجم (۲)

۲۲۴..... جهاد با نفس، اساس جهاد با دشمن است

خطبه شصت و ششم

۲۲۸..... خطبه شصت و ششم

۲۳۱..... کودتای سقیفه

خطبه شصت و هفتم

خطبه شصت و هفتم ۲۳۳

خطبه شصت و هشتم

خطبه شصت و هشتم ۲۳۷

امنیت در سایه رعب و حشمت ۲۴۲

محکومیت حکومت به بهای غارت بیت‌المال و تضییع حقوق محرومان ۲۴۳

ضرورت شناخت حق دفاع از آن ۲۴۴

خطبه شصت و نهم

خطبه شصت و نهم ۲۴۵

خطبه هفتاد

خطبه هفتاد ۲۴۹

خطبه هفتاد و یکم

خطبه هفتاد و یکم (۱) ۲۵۵

خطبه هفتاد و یکم (۲) ۲۶۶

نقش شفاعت ۲۶۹

«فصل الخطاب»، آخرین امضا! ۲۷۰

خطبه هفتاد و دوم

خطبه هفتاد و دوم ۲۷۳

خطبه هفتاد و سوم

خطبه هفتاد و سوم ۲۷۷

«سکوت مشروط» ۲۸۱

خطبه هفتاد و چهارم

خطبه هفتاد و چهارم ۲۸۴

نقش معاویه در قتل عثمان ۲۸۶

کالبدشکافی مخالفت‌های بنی‌امیه ۲۸۷

شمشیر برهان برنده‌ترین شمشیرهاست ۲۸۹

قرآن همیشه گویا و راهنماست ۲۹۰

خطبه هفتاد و نهم

۲۹۲	خطبه هفتاد و نهم
۲۹۴	هدایت ویژه
۲۹۵	عمل پاک و نیت خالص
۲۹۵	شناخت راه‌های انحرافی
۲۹۶	مبارزه با وسوسه‌های شیطان

خطبه هفتاد و ششم

۲۹۷	خطبه هفتاد و ششم
-----	------------------

خطبه هفتاد و ششم (دعاء)

۳۰۱	خطبه هفتاد و هفتم (دعاء)
۳۰۳	خدایا پیمان شکنی‌ام را ببشای
۳۰۳	خدایا قلب و زبانم را همراه و همسان

خطبه هفتاد و ششم

۳۰۵	خطبه هفتاد و هشتم (۱)
۳۰۹	خطبه هفتاد و هشتم (۲)
۳۱۲	احوال نجوم، نه احکام نجوم
۳۱۳	مرز فراگیری دانش ستاره‌شناسی
۳۱۴	علت اصلی تحریم علم نجوم

خطبه هفتاد و نهم

۳۱۷	خطبه هفتاد و نهم
۳۲۰	۱- مقام مادر
۳۲۰	۲- مسئولیت اقتصادی و تأمین هزینه زندگی با زنان نیست
۳۲۱	۳- نیرومندی و توان عاطفه
۳۲۲	دو نکته مهم زندگی

خطبه هشتاد

۳۲۴	خطبه هشتاد
۳۲۷	«الْوَرَعُ عِنْدَ الْمُخَارِمِ» پارسایی و پرهیزکاری در برابر گناه
۳۲۸	ناامیدی ممنوع

خطبه، شتادیک

۳۲۹.....	خطبه هشتاد و یک.....
۳۳۱.....	۱ و ۲ - فرصتی در موقعیت گذرا.....
۳۳۲.....	۳ و ۴ - حلال و حرام، پاداش و عقوبت.....
۳۳۳.....	۵ و ۶ - بی‌نیاز و فقر (مَنِ اسْتَغْنَىٰ فِيهَا فُتِنَ وَمَنِ افْتَقَرَ فِيهَا حَزِنَ).....
۳۳۵.....	۷ و ۸ - گریزپایی و روی آوری.....
۳۳۷.....	۹ و ۱۰ - بصیرت زایی، نابیناسازی.....
۳۳۷.....	دو دیدگاه، دو عملکرد.....
۳۳۸.....	۱ - هوشمندی، زیرک.....
۳۳۸.....	۲ - پارسایی و پرهیزکاری.....
۳۳۹.....	۳ - حرکت در خط امام.....
۳۳۹.....	عوامل ضد بصیرت.....
۳۳۹.....	۱ - کوتاه‌نظری و سطحی‌نگری.....
۳۴۰.....	۲ - عشق و علاقه افراطی و خارج از اعتدال.....
۳۴۰.....	۳ - خطر آرزوی دراز.....
۳۴۲.....	آیات قرآن کریم.....
۳۴۷.....	واژگان تخصصی، اصطلاحات، تشبیهات و ضرب‌المثل‌ها.....
۳۵۲.....	اشخاص.....
۳۵۸.....	مکان‌ها.....
۳۵۹.....	گروه‌ها، اقوام و قبایل، جنگ‌ها، زمان‌های خاص.....
۳۶۰.....	اشعار.....
۳۶۱.....	کتاب‌ها، کتابخانه‌ها و انتشاراتی‌ها.....
۳۶۸.....	اعلام پراکنده.....

بسمه تعالی

مدتی این مسنوی تأخیر شد

جلد اول این مجموعه در سال ۱۳۹۰ به چاپ رسید و اینک حدود پنج سال از آن می‌گذرد، علت تأخیر اشتغالات علمی محتات و از همه مهم‌تر ابعاد گسترده کلام امام - درود خدا بر او - بود که چون دریایی مواج و پرگوهر اجزاء نمودار از کنار آن به سادگی گذشت و به تماشایی بسنده کرد. امواج این دریا در هر خروش و واپاشی نه‌مشتی که پشته‌ای از گرانبایه‌ترین گوهرها را به دامن ساحل می‌ریخت و راقم این سطور که مهربان و سرگشته جامی کوچک را به هر طرف می‌برد، خود در انبوه امواج غرق می‌شد و جام از دستش می‌شد و خود می‌ماند و دریا و صدف‌های سر به مهر آن، و قلم از دست می‌شد و او همراه آن، ولی نه از آن می‌رسید.

و سرانجام به گوشواره عرش رسید که می‌سرود:

چنین است گویی

که با جامی خالی

بر ساحلی صخره‌ای،

پیش روی امواج

ایستاده‌ام

واپاش ساحل کوب موج‌ها

صخره زیر پایم را می‌شوید

و من هربار

- که موجی در می‌رسد -

جام بر کف،

خم می شوم

به بوی سهمی کز کاکل موج برگیرم

اما از آن پیش

موج در خود وا شکسته است

و من، عزمی دوباره را

چون پرچمی،

بر صخره و آب می ایستم

و دگر باره چون موجی پیش می رسد

جام را چون داسی قریب می رسم

تا از سر خوشه آب

دسته ای را حرم

اما، باز، جام خالی ست

و دریا در موج

و فاصله به درازای یک دست

و به دوری یک تاریخ؛

شتک خیراب امواج،

تنها یک دو قطره

بر دیواره شفاف جام می چکاند؛

و عطارد، در جام من است.

«نهج البلاغه» را می بندم.

کوتاه سخن آنکه نوشتن شرح نهج البلاغه خود زندگی است و نویسنده در فضای آن احساس می کند که بر بال قلم به افق های دور و دورتر سفر کرده و در دنیایی از نور و سرور حقایق را مشاهده می کند:

دوش از شور عشق و جذبه شوق هر طرف می‌شتافتم حیران
آخر کار شوق دیدارم سوی دیر مغان کشید عنان
چشم بد دور خلوتی دیدم روشن از نور حق، نه از نیران

و چرا نباشد که در پرتو اشراق مردی قرار گرفته که خود در اوج عالی معرفت و عرفان است و از سرچشمه‌ای می‌نوشد که آب حیات است.

از سوی دیگر نهج البلاغه هر ورقی از آن هدایت و نور و راهی به سوی سرمنزل مقصود و کلید رمزی برای نشستن درهای سعادت است. و همان‌طور که خود امام فرموده:

«إِذَا كَانَ فِي رَجُلٍ خَلْقٌ رَاقِعٌ فَأَنْتَظِرُوا أَخَوَاتِهَا» (قصار ۴۴۵)؛ اگر در کسی «خوی»

و خصلتی زیبا دیدید «ای» ی زیبایی دیگر را هم از او انتظار کشید.

هر کلمه‌ای از کلمات امام در اینجای آمده بر آفتاب است.

در هر صورت خدای را سپاس نه توفیق داد به کار را عنایت فرمود و از آستان مقدسش توفیق تکمیل آن را خواستارم.

در اینجا لازم می‌دانم نکته‌ای را در مورد سلسله سند نهج البلاغه و اتصال آن به زمان حاضر تقدیم دارم. نهج البلاغه میراث گراندردی است که در طول بیش از هزار سال درخشیده و مضمون و محتوای آن نیاز امروز جامعه بشری است و کمتر کتابی از این گونه شناخته شده و شناسنامه‌دار است که افراد زیادی رسماً اجازه نقل آن را داشته و در هر قرن کتابت آن ادامه داشته باشد. یکی از نکات بسیار ارزنده و ارجمند درباره نهج البلاغه اتصال سلسله سند راویان این کتاب تا زمان حاضر است.

این افتخار نصیب راقم سطور گردید که از مرجع عالیقدر، علامه نسابه مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمت‌الله‌علیه اجازه نقل حدیث را دریافت داشته که نهج البلاغه هم از جمله آنهاست بدین ترتیب:

۱. سید جمال الدین دین‌پرور

۲. علامه نسابه آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ت ۱۴۱۱)

۳. علامہ محدث میرزا حسن نوری (ت-۱۳۲۰)
۴. میرزا ہاشم خوانساری (ت-۱۳۱۷)
۵. سید صدرالدین عاملی (ت-۱۲۶۳)
۶. محمد مہدی بحر العلوم (ت-۱۲۱۲)
۷. محمد باقر وحید بہبہانی (ت-۱۲۰۶)
۸. و ایشان از پدرشان محمد اکمل
۹. مولی محمد باقر مجلسی (ت-۱۱۱۱)
۱۰. محمد علی مجلسی (ت-۱۰۷۰)
۱۱. بہاء الدین محمد عاملی (ت-۱۰۳۱)
۱۲. حسین بن عبد الصمد (ت-۹۸۴)
۱۳. زین الدین «شہید ثانی» (ت-۹۶۶)
۱۴. ابوالقاسم نورالدین علی بن عبد المال عاملی میسی (ت-۱۹۴۰)
۱۵. محمد بن المؤذن الجزینی
۱۶. ضیاء الدین علی
۱۷. محمد بن مکی «شہید اول» (ت-۷۸۶)
۱۸. سید علی بن محمد بن زہرہ حلبی
۱۹. کمال الدین بن محمد بن زہرہ
۲۰. شمس الدین محمد بن احمد بن صالح
۲۱. احمد بن صالح
۲۲. راشد بن ابراہیم بحرانی
۲۳. قاضی علی بن عبد الجبار
۲۴. قطب الدین راوندی ابی الحسین سعید بن ہبہ الدین (ت-۵۷۳)
۲۵. سید مرتضی و سید مجتبی پسران داعی حسنی
۲۶. ابی جعفر دوریستی
۲۷. الشریف الرضی

اهتمام به نهج البلاغه در طول تاریخ

اینک پس از مشاهده سلسله سند کتاب نهج البلاغه لازم است به این نکته اشاره شود که یکی از راه‌های مهم در شناخت سندیت و توثیق کتاب، اهتمام بدان از نظر نسخه‌نویسی شرح و حاشیه پاورقی و دیگر اموری است که در علم درایه بدان اشاره شده که مشایخ و علمای بزرگ بدان اهتمام داشته حتی می‌توان گفت این کتاب به تواتر به مؤلف آن نسبت داده شده است و چه زیباست سخن علامه شیخ آقابزرگ تهرانی: معروفیت نهج البلاغه در شرق و غرب عالم منتشر شده و خبر و گزارش آن به گوش جهانیان رسیده است و همه انسان‌ها از تعلیمات آن بهره‌ور گشته چون از درون وحی الهی صادر شده پس آن برادر قرآن کریم در تبلیغ و تعلیم است و در آن داروی بیمار دردمند، و دستور زندگی برای سعادت دنیا و سیادت آخرت است جز آنکه قرآن را حامل وحی الهی بر قلب پیامبر امین (ص) فرو فرستاده و نهج البلاغه را «باب مدینه علم پیامبر» و سید مودتین امام المتقین علی امیرالمؤمنین انشاء فرموده است. (مسند نهج البلاغه، ص ۱۲۵)

نسخه عصر شریف رضی

۱. نسخه اصل نهج البلاغه که نزد ابن ابی الحدید (ت/۶۸۵) و ابن میثم (ت/۶۷۹) بوده است. علامه شهرستانی می‌نویسد: نسبت کتاب به شریف رضی مشهور و اساتید و شیوخ ما در اجازاتی که دارند متواتر است و نسخه زمان شریف رضی موجود است. البته ایشان محل نسخه فوق را نشان نداده‌اند، ولی نسخه قرن پنجم که زمان شریف رضی بوده در کتابخانه مدرسه سپهسالار تهران به شماره ۳۰۸۳ موجود است و مرحوم علاء سید مهدی لاجوردی در نسخه خطی که در کتابخانه ایشان بود و اجازاتی از دوریستی بر آن مکتوب است و در آخر آن نوشته شده است: آنچه با خط قرمز بر حاشیه و متن آن نوشته شده، نسخه سید رضی رضی الله عنه است. ۳۴۱/۲

نسخه‌های دیگر زمان شریف رضی

۱. نسخه السید الامام السعید ضیاء الدین (قدس الله روحه)
۲. شرح علی بن ناصر حسین سرخسی به عنوان اعلام نهج البلاغه که سید اعجاز حسین کنتوری

معتقد است که اولین شرح نهج البلاغه می باشد (کشف الحجب: ۵۳)

۳. نسخه ۴۹۴ بخط فضل اله بن طاهر المطهر الحسین (که به مناسبت هزاره نهج البلاغه در تهران

به چاپ رسیده است (۱۴۰۲ه)

۴. نسخه ۴۹۹ بخط حسین بن حسن بن حسین مؤدب در کتابخانه آیت الله مرعشی به شماره

۳۸۲۷ که بمناسبت هزاره شریف رضی در سال ۱۴۰۶ چاپ شده است.

قرن ششم

سال ۵۱۲ نسخه ای از نهج البلاغه نزد سید محمد محیط طباطبائی محفوظ بوده است (الذریعه

۴۱۳/۲۴)

سال ۱۲۹۰ نسخه نهج البلاغه در کتابخانه مرعشی به شماره ۲۳۱ و نیز نسخه های متعلق به

سال های:

۵۱۳-۵۱۶-۵۲۵-۵۲۹-۵۳۸-۵۴۲-۵۴۴-۵۴۶-۵۵۲-۵۵۳-۵۶-۵۶۵-۵۶۶-۵۶۷-۵۷۲-
۵۷۶-۵۸۱-۵۸۵-۵۸۷-۵۸۸-۵۸۹-۵۹۶-۵۹۸

قرن هفتم

سال ۶۰۸ نسخه نهج البلاغه به خط علی بن طاهر بن ابی سعد به تاریخ ۷ صفر، سنه ۶۰۸

همچنین نسخه نهج البلاغه در کتابخانه دانشگاه تهران به شماره ۱۷۸۲؛ و نیز نسخه های متعلق

به سال های:

۶۱۰-۶۱۳-۶۳۰-۶۴۹-۶۵۵-۶۵۶-۶۶۰-۶۶۴-۶۶۵-۶۶۷-۶۷۰-۶۷۱-۶۷۳-۶۷۴-۶۷۵-۶۷۶-
۶۷۷-۶۷۹-۶۸۲-۶۸۳-۶۸۴-۶۸۷

قرن هشتم

سال ۷۰۱ هجری نسخه نهج البلاغه متعلق به علی بن الناصر قطب الدین القاشانی فی ۷۰۱ در

کتابخانه کاشف الغطاء نجف به شماره ۸۴۸ و نیز نسخه های متعلق به سال های:

۷۰۳-۷۰۴-۷۰۶-۷۰۷-۷۰۸-۷۰۹-۷۱۶-۷۱۸-۷۲۳-۷۲۶-۷۲۸-۷۲۹-۷۳۲-۷۳۵-۷۳۶-
۷۴۹-۷۵۰-۷۵۹-۷۶۰-۷۶۷-۷۸۰-۷۸۴-۷۸۵-۷۸۶-۷۸۹-۷۹۱-۷۹۶